
Protokoll

Fra møte i Hovedkomiteen

Dato: 24.11.2017, kl. 10.00 - 16.00

Sted: Ekebergrestauranten, Oslo

Møteleder: Jan Alexander

Deltakere

Fra Hovedkomiteen: Jan Alexander (leder), Lene Frost Andersen, Edel Oddny Ellevoll, Alice Margrete Haugen, Merete Hofshagen, Brit Hjeltnes, Åshild Krogdahl, Torsten Källqvist, Trond Rafoss, Monica Sanden, Ida Skaar, Janneche Utne Skåre, Inger-Lise Steffensen, Vigdis Vandvik, Yngvild Wasteson

Forfall: Gro-Ingunn Hemre, Hilde-Gunn Opsahl Sorteberg

Fra Mattilsynet: Harald Gjein (sak 5), Marie Louise Wiborg (sak 4 – 9)

Fra Miljødirektoratet: Bjarte Rambjør Heide, Guro Sylling

Fra Folkehelseinstituttet: Helle Margrete Meltzer (sak 5 – 9)

Fra NIVA: Amy Lusher (sak 4)

Fra sekretariatet: Lars Erik Folkvord Hanssen (direktør), Nana Yaa Ohene Asare, Merethe Aasmo Finne, Daniel Flø, Tron Øystein Gifstad, Danica Grahek-Ogden, Ingrid Margaretha Høie, Elin Thingnæs Lid (ref.), Martin Malmstrøm, Bente Mangschou, Gro Haarklou Mathisen, Kirsten Eline Rakkestad, Carola Maria Rosseland, Nina Fride Sand, Astrid Tvedt, Per Hans Micael Wendell, Siamak Pour Yazdankhah

1. Åpning av møtet

Leder av hovedkomiteen, Jan Alexander, ønsket velkommen til møtet. Ingen av medlemmene erklærte mulige interessekonflikter i sakene som skulle behandles.

2. Godkjenning av møteinnkallelse og dagsorden

Møteinnkalling og dagsorden ble godkjent uten endringer. Protokoll fra møtet 6. oktober 2017 ble godkjent med de endringer som møtedeltakerne har spilt inn.

3. Selvinitiert vurdering av GMO og rester av plantevernmidler

På sitt møte 13.-14.09.2016 vedtok hovedkomiteen å selvinitiere en vurdering av plantevernmiddelrester i mat og fôr fra genmodifiserte herbicidtolerante (GM-HT) planter. Prosjektleder Kirsten E. Rakkestad presenterte utkast til mandat, det vi kjenner til av data per i dag og forslag til prosjektgruppe. Vurderinger av miljøaspekter knyttet til dyrking av genmodifiserte herbicidtolerante og insektsresistente planter vil ikke være en del av dette arbeidet da dette ivaretas i andre oppdrag for Miljødirektoratet.

Hovedkomiteen diskuterte mandatet og kommenterte på forslag til prosjektgruppe. Det ble presisert at arbeidet vil beskrive nivåforskjeller av plantevernmidler og deres metabolitter. Risikovurdering av selve plantevernmidlene er utenfor dette mandatet. Hovedkomiteen diskuterte videre om arbeidet bør betegnes som en risikovurdering i og med at det er elementer av vurdering i dette. Antakelig vil kunnskapsgrunnlaget være for lite til å kunne utføre en risikovurdering, slik at det muligens vil være mer korrekt å kalle arbeidet en kunnskapsoppsummering. Hovedkomiteen mener at arbeidet vil være et viktig bidrag for å belyse et felt som ellers får relativt lite oppmerksomhet. Således vil dette prosjektet også være viktig for VKMs uavhengighet.

Vedtak: Mandatet vedtas med innspillene fra hovedkomiteen. Hovedkomiteen overlater til sekretariatet vurdere terminologien.

4. Mikroplast

Det finnes i dag ingen oversikt over hvilke følger mikroplast kan ha for norske matressurser, miljø og menneskers helse. Hovedkomiteen ønsker å bidra til økt forståelse av hva som er kilder til mikroplast, og av hvilke konsekvenser denne type forurensing har. Hovedkomiteen besluttet derfor på forrige møte 6. oktober å utarbeide en uttalelse om dette temaet, og at sekretariatet skulle utforme utkast til et mandat for en uttalelse til dagens møte. Sekretariatet har fulgt opp dette sammen med hovedkomitemedlemmene Edel Elvevoll og Janneche Utne Skåre. Forsker Amy Lusher ved NIVA har bidratt i dette arbeidet.

Amy Lusher innledet saken på dagens møte med en presentasjon der hun belyste flere av diskusjonspunktene i mandatutkastet. Lusher støtter VKMs vurdering at det per i dag ikke er nok data om forekomst av mikroplast i Norge til å gjøre en risikovurdering. Dette skyldes først og fremst mangel på tilfredsstillende analysemetoder. Det foregår mye forskning på dette området nasjonalt og internasjonalt. Det meste av dagens kunnskap er fra akvatiske systemer. For terrestriske systemer foreligger det svært få publikasjoner per i dag.

Prosjektleder i sekretariatet, Carola Rosseland, presenterte utkast til mandat og skisse til uttalelse. Ifølge mandatet vil hovedkomiteen oppsummere kunnskapsstatus for forekomst av

mikroplast og vurdere hvilke følger det kan ha for land og vann, og for mattrygghet i Norge. Hovedkomiteen støttet argumenter for at dette må bli mer enn en kort uttalelse på to-tre sider, og at arbeidet skal omfatte både akvatiske og terrestriske systemer.

Mattilsynet orienterte at de sammen med Miljødirektoratet har sendt inn felles innspill om prøvetaking til departementet. Størrelsen av kartleggingen er foreløpig ukjent men den skal foregå i 2018. Mattilsynet vil ha behov for å få vurdert faren ved funnene, og det vil være naturlig å komme tilbake til VKM da. Miljødirektoratet mener at dette vil være et godt eksempel på at Mattilsynet og Miljødirektoratet går sammen om å bestille et felles kunnskapsgrunnlag fra VKM. Mattilsynet og Miljødirektoratet uttrykte at de er positive til en oppsummering fra VKM nå, og ser at hovedkomiteens selvinitierte prosjekt slik det beskrives her i dag vil være nyttig for dem begge.

Vedtak: Hovedkomiteen slutter seg til det foreslåtte mandatet. Medlemmer av hovedkomiteen som ønsker å delta og bidra aktivt til arbeidet i prosjektgruppen melder seg til prosjektleder Carola Rosseland.

5. VKM og veien videre

VKM har gjort vitenskapelige vurderinger innenfor fagfeltene fremmede organismer, handel med truede arter av vill flora og fauna og mikrobiell økologi for Miljødirektoratet i en prøveperiode på to år. Klima- og miljødepartementet (KLD) besluttet 24. oktober 2017 at VKM skal ha dette oppdraget på permanent basis. VKMs direktør, Lars E. Hanssen, innledet dagens diskusjon med en markering av dette.

Hanssen understreket at KLDs beslutning er en betydelig anerkjennelse av arbeidet som VKMs medlemmer og ansatte har lagt ned i prøveperioden. Hanssen benyttet også anledningen til å dele nyheten om Vitenskapskomiteen for mattrygghet nå skal endre navn til Vitenskapskomiteen for mat og miljø. Denne endringen er riktig og nødvendig for at navnet skal gjenspeile VKMs samfunnsoppdraget.

KLD la vekt på VKMs uavhengighet og brede faglige kompetanse i beslutningen om å videreføre oppdraget på permanent basis, og at miljøforvaltningen sparer betydelige ressurser og effektiviserer arbeidet ved å samle oppdrag om risikovurdering i én og samme institusjon. Departementet la også vekt på at Mattilsynet og Miljødirektoratet i mange tilfeller kan gå sammen om oppdrag, når både helse- og miljøspørsmål skal vurderes i samme sak.

Bjarte Rambjør Heide fra Miljødirektoratet presenterte Miljødirektoratets evaluering som ligger til grunn for KLDs beslutning. Evaluering tar for seg hvordan VKM har gjennomført oppdragene fra Miljødirektoratet og hvordan denne ordningen samlet sett har fungert på de nye fagområdene og på GMO-området i prøveperioden. Deretter innledet Bjarte Rambjør

Heide og Harald Gjein, direktør for Mattilsynet til diskusjon om veien videre, og om synergieffekter i VKM og for oppdragsgiverne:

Miljødirektoratet har hatt stor nytte av VKMs synteser av forskningsresultater så langt, enten det har vært risikovurderinger eller kunnskapsoppsummeringer. KLDs beslutning om videreføring av miljøoppdragene til VKM er derfor svært gledelig for Miljødirektoratet. Rambjør Heide ser for seg at Miljødirektoratets oppdrag hos VKM vil kunne komme til å bli langt bredere enn i dag. Rambjør Heide gjorde også oppmerksom på KLDs ferske kunnskapsstrategi 2017-2020, der VKM vil bidra til at flere av målene blir nådd.

Harald Gjein sluttet seg til Miljødirektoratets synspunkter. Han minnet om at suksessen med matreformen er at Norge har klart å skille fag, politikk og forvaltning på dette området, og understreket at VKMs rolle i dette er essensiell og avgjørende. Gjein oppfatter at Miljødirektoratet og Mattilsynet har en svært lik posisjon med økende forventninger og krav til at de dokumenterer forvaltningsvalg i sin håndtering av risiko. I en tid da falske nyheter florerer vil det være stadig viktigere for forvaltningen å vise til faglige vurderinger som ligger bak, deriblant VKMs vitenskapelige vurderinger der troverdighet og uavhengighet er helt avgjørende.

I Mattilsynets tildelingsbrev står det at Mattilsynet skal ta miljøhensyn, og Gjein uttrykte nytten av ett samlet sted for risikovurdering av mat og miljø. Mattilsynet har opplevd en ryddig dialog der VKM har involvert Mattilsynet tidlig i spørsmålet om VKM skulle gå inn for et utvidet miljøoppdrag for Miljødirektoratet. Mattilsynet har hele tiden vært positive til dette og mener at Norge som et lite land er tjent med å holde risikovurderingskompetansen samlet. Det er viktig at VKM har god kontakt med det internasjonale risikovurderingsmiljøet.

Mattilsynet tenker at de fremover ønsker å bli enda bedre til å bruke VKM og til å lage felles bestillinger med Miljødirektoratet, av faglige hensyn og også for å effektivisere forvaltningen. I gitte tilfeller vil det være naturlig for Mattilsynet å bruke Kunnskapsstøtteinstitusjonene (KI) fremfor VKM, og det vil være viktig å få samspillet mellom VKM og KI til å fungere optimalt. Gjein avsluttet innledningen ved å nevne en rekke dagsaktuelle saker der de vil kunne trenge bidrag fra VKM fremover, deriblant fiskevelferd i forhold til nye teknologier innen fiskeoppdrett, og mattrygghet i forhold til matimport. Det er ikke tvil om at VKM fortsatt vil ha nok oppdrag, og Mattilsynet håper VKM fremover vil ha kapasitet til tunge og langsiktige oppdrag, og samtidig klare å håndtere hurtige, beredskapsmessige oppdrag.

I hovedkomiteens diskusjon om veien videre kom det blant annet opp erfaringer med fellesoppdrag fra Mattilsynet og Miljødirektoratet. Det var enighet om at det vil være viktig fremover å utvikle bestillingsdialogen og bestillinger for fellesoppdrag. Medlemmer i hovedkomiteen understreket at bestillingsdialogen er nødvendig for å definere hva oppdragsgiverne forventer og trenger fra VKM. Mattilsynet ønsker å bidra til å forbedre bestillingsprosessen. Det er ikke alltid de vet hva de trenger svar på, og da er dialogen med

VKM nødvendig. Samtidig er det viktig at denne dialogen er så enkel og effektiv som mulig. Miljødirektoratets var tydelige på at de har et forbedringspotensial når det gjelder å sørge for gode ressurser inn i dialogen.

Leder av hovedkomiteen, Jan Alexander, uttrykte at VKM er av stor betydning for VKMs medlemmer; I VKM får de en samfunnsmessig anvendelse av det fagmiljøene representerer, og de kan lettere se hva fag har av betydning for samfunnet. Andre medlemmer ønsket også å trekke frem den positive opplevelsen det har vært som ny i VKM å høste nye erfaringer med å sette sammen kunnskap som forvaltningen trenger og å få opplæring i denne arbeidsmetoden fra et lite men profesjonelt sekretariat.

6. VKMs forfatterskaps-kriterier og VKMs rapporter i Cristin

Sekretariatet orienterte om at nye kriterier for forfatterskap og faglig ansvar i VKMs uttalelser nå er ferdigstilte og vedtatt av VKMs ledelse. Sekretariatet takket hovedkomiteen for gode diskusjoner og nyttige innspill. Disse er oppsummert i protokoll fra møtet i hovedkomiteen 6. oktober. Sekretariatet håper at de nye kriteriene vil bidra til at alle som bidrar i arbeidet med VKMs uttalelser, har et veldokumentert, pålitelig og forutsigbart rammeverk å forholde seg til. Målet med kriteriene er også å sikre åpenhet om hvem som har bidratt på hvilken måte i VKMs vitenskapelige uttalelser.

Vedtak: Orienteringen tas til etterretning.

7. Bærekraftige kostråd

VKM hadde invitert Helle Margrete Meltzer fra Folkehelseinstituttet til å gi en presentasjon om bærekraftig kosthold: «Hva er bærekraftige kostråd? Hva skjer på dette området nasjonalt og internasjonalt? Hva betyr dette for VKM, og hva kan VKM bidra med?»

Hovedkomiteen takket for en flott presentasjon som fikk satt de ulike faktorene i perspektiv. Det var svært nyttig hvordan Meltzers trakk VKM inn i bildet i dette høyst dagsaktuelle området.

8. Eventuelt

Ingen saker

9. Nye møtedatoer

Sekretariatet vil sende ut forslag til datoer etter møtet.